

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Жан Моне Модуль «Європеїзація докторських програм у галузі освіти на засадах інтердисциплінарного та інклюзивного підходів»
«Jean Monnet Module «Europeanization of doctoral studies in the field of education: interdisciplinary and inclusive approaches»

Навчальний курс:
Порівняльна педагогіка вищої школи:
національний, європейський та
глобальний контексти
Comparative Higher Education:
National, European and Global Contexts

Автор курсу - докт. пед.наук, проф. Сбруєва А.А.

The author of the course - Doct. of Ped. Sciences, Prof. Sbruiieva A.A.

Суми, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, 2020/21

Sumy, Sumy Makarenko State pedagogical University, 2020/21

The materials are published as part of the EU project which is funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

ТЕМА 3.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУСПІЛЬСТВІ ЗНАНЬ

Питання:

- 1. Політична, економічна та культурна глобалізація як чинник розвитку вищої освіти.**
- 2. Регіоналізація як чинник розвитку вищої освіти.**
- 3. Інтернаціоналізація вищої освіти.**
- 4. Масовізація вищої освіти.**
- 5. Університизація ЗВО, диверсифікація типів університетів, професіоналізація освітніх програм як тенденції розвитку вищої освіти.**
- 6. Університет світового класу : основоположні характеристики та тенденції розвитку.**

Section 3. Socio-political, socio-economic, cultural and educational factors in the development of higher education in knowledge society

Questions:

- 1. Political and economic globalization as a factor in the development of higher education in the world, EU and in Ukraine.**
- 2. Europeanization as a factor in the development of higher education in Ukraine.**
- 3. Internationalization of higher education in the world, EU and in Ukraine.**
- 4. Massification of higher education in the EU and in Ukraine**
- 5. Universitization and diversification of higher education in the globe, EU and in Ukraine.**
- 6. World-class university: main features and tendencies of development.**

Мета лекції:

- **Формування системи знань щодо сутнісних змін у розвитку вищої освіти у світі, Європейському регіоні та в Україні, що пов'язані із процесами глобалізації, інтернаціоналізації, лібералізації, регіоналізації, структурної диференціації, масифікації, університизації, професіоналізації;**
- **Формування готовності до компаративного аналізу досліджуваних процесів.**

Ключові поняття теми

Key concepts of the topic

- СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ - **KNOWLEDGE SOCIETY**
- ГЛОБАЛІЗАЦІЯ - **GLOBALIZATION**
- РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ - **REGIONALIZATION**
- ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ - **EUROPEANIZATION**
- ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ - **INTERNATIONALIZATION**
- МАСОВІЗАЦІЯ - **MASSIFICATION**
- ДИВЕРСИФІКАЦІЯ - **DIVERSIFICATION**
- УНІВЕРСИТИЗАЦІЯ – **UNIVERSITIZATION**
- УНІВЕРСИТЕТ СВІТОВОГО КЛАСУ - **WORLD-CLASS UNIVERSITY**

СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ (від англ. knowledge society),

Етап цивілізаційного розвитку, для якого характерними є чотири взаємопов'язані складові:

1) виробництво знань, яке здійснюється передусім шляхом наукових досліджень;

2) засвоєння знань у процесі освіти і професійної підготовки;

3) поширення знань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій;

4) використання знань в інноваційних процесах.

Унікальним соціальним інститутом, діяльність якого спрямована на створення, розвиток та реалізацію всіх чотирьох названих вище складових, є **університет**.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ -

поняття, що об'єднує цілий ряд споріднених концептів, зокрема:

- інтернаціоналізація виробництва, торгівлі та фінансів, розвиток мультинаціональних корпорацій, дерегуляція фінансових ринків;
- міжнародна мобільність людей, розвиток діаспорних та іммігрантських громад та зростаюча мультинаціональність суспільства у розвинених країнах;
- міжнародні комунікаційні потоки, що здійснюються за допомогою телекомунікаційних медіатехнологій та забезпечують транснаціональне поширення культурних послуг, образів, предметів масового споживання;
- глобальна циркуляція ідей і понять, експорт “культурно-імперіалістичних” західних цінностей, духу демократії, екологічної свідомості;
- розвиток міжнародних організацій;
- укладання та запровадження міжнародних правових норм для визначення національних законодавств у всіх зазначених сферах.

Аспекти та виміри розгляду впливу глобалізації на розвиток вищої освіти

Аспекти розгляду :

- політичний,
- економічний,
- культурний.

Виміри розгляду:

- освітньо-політичний (наднаціональна та національна освітня політика),
- інституційний вимір (діяльність навчального закладу)

Економічна та політична глобалізація

Освітньо-політичний вимір змін:

Прояви впливу:

- **Ерозія суверенітету національної держави у сфері освітньої політики та часткова передача її владних повноважень у цій сфері міжнародним економічним та політичним організаціям (СОТ,СБ, МВФ, ОЕСР, ООН, ЄС);**
- **Запровадження механізмів ринкової економіки, передусім конкурентної боротьби у сфері ВО;**
- **Розвиток глобального ринку освітніх послуг та встановлення контролю над ним державами-“глобалізаторами” та новими транснаціональними освітніми провайдерами;**
- **Створення нормативної бази глобального ринку освітніх послуг (WTO-GATS);**
- **Створення наднаціональних структур зовнішнього контролю якості освітніх послуг у сфері ВО (наприклад, ENQA) та міжнародних рейтингів університетів;**
- **Заохочення державно-приватного партнерства в освіті, що означає трансформацію функції держави у сфері соціальної політики;**
- **Пріоритетна політична та фінансова підтримка державою дослідницьких університетів як центрів досконалості (centers of excellence), що відіграють важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності нації.**

Економічна та політична глобалізація ВО

Інституційний вимір змін:

- автономізація діяльності університетів, що отримують додаткові повноваження (автономний фінансовий, кадровий, стратегічний, виробничий менеджмент) та зростання відповідальності (політична, адміністративна, споживацька) за результати своєї діяльності;
- розвиток маркетингової політики університету, що передбачає розвиток його конкурентного становища на регіональному, національному та міжнародному ринках освітніх послуг;
- диверсифікація джерел фінансування, розширення сфер діяльності (третя місія університету), активізація фандрайзингової діяльності;
- урізноманітнення контактів університету з бізнес-партнерами: виконання функцій провайдера освітніх, консалтингових, наукових послуг;
- зміна пріоритетів наукової діяльності університету: від фундаментальних досліджень, фінансованих державою, до прикладних досліджень на замовлення бізнесових структур, виконаних на рівні готового до споживання ринкового продукту;
- надання переваги у кадровому менеджменті академічному та науковому персоналу, що є успішним у грантовій діяльності, має високий індекс цитованості у міжнародних англійськомовних журналах, а також міжнародно визнаним експертам;
- зростання інтенсивності праці (експлуатації) академічного персоналу, що призводить до швидкого професійного вигорання.

Культурна глобалізація ВО

- Трансформація місії університету в суспільстві: від слугування локальній громаді (місцевій, регіональній, національній) до служіння глобальній громаді.
- Розвиток інтеркультурного виміру діяльності університету, виховання громадянина світу як культурна місія університету.
- Персоналізація освітніх послуг університету (визначення індивідуальної освітньої траєкторії студента).
- Розвиток культури "консьюмероцентризму" у ВО.
- Тенденції глобальної уніфікації навчальних стандартів, програм, навчальних посібників та освітніх технологій (передусім у програмах з вивчення мов, економіки, менеджменту).
- Глобальне поширення англійської мови як мови науки і ВО.
- Глобальне поширення американської моделі дослідницького університету.
- Глобальне поширення американської моделі ранжування університетів за допомогою національних та міжнародних академічних рейтингів.

2. Регіоналізація як чинник розвитку вищої освіти

Регіоналізація - процес багатосторонньої інтеграції країн певного геополітичного регіону, що включає політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти життя суспільства.

Політика «**нового регіоналізму**» - ствердження глобальних цінностей забезпечення миру, економічного та соціального розвитку, екологічної стабільності, що становить для людства більш сприятливу стратегічну перспективу, ніж глобалізм вільного ринку.

Північно-Американський регіон (Консорціум Північноамериканського співробітництва у вищій освіті – CONANES)

- 1) утворення стабільної організаційної структури, стратегічних напрямів розвитку, визначення джерел фінансування широкої сукупності програмних ініціатив;**
- 2) Розвиток програм студентської та викладацької мобільності, надання їм гнучкого характеру;**
- 3) розвиток регіональних механізмів забезпечення якості міжнародних освітніх програм та процедур взаємовизнання навчальних курсів і програм, засвоєних в університетах інших країн;**
- 4) розробка фінансових механізмів співпраці у сфері наукових досліджень;**
- 5) створення інфраструктури розвитку співробітництва між університетами та бізнесовими структурами регіону;**
- 6) сприяння вивченню регіональних мов;**
- 7) розвиток механізмів забезпечення якості освіти та взаємовизнання сертифікатів у сфері професійної освіти з метою розвитку регіональної професійної мобільності;**
- 8) лібералізація правил міграції для студентів з країн регіону з метою інтенсифікації академічної мобільності;**
- 9) створення регіональних дослідних центрів, сприяння здійсненню досліджень з проблем, що стосуються взаємовідношень між країнами регіону;**
- 10) розвиток електронної інформаційної бази, організаційних та дослідницьких програм, спрямованих на інтенсифікацію регіонального співробітництва у сфері ВО.**

Азіатсько-Тихоокеанський регіон

Суб'єкт: Університетська мобільність в Азії та Тихоокеанському регіоні – UMAP)

Напрями співробітництва:

- 1) Розробка стратегічних напрямів розвитку, визначення джерел фінансування широкої сукупності програмних ініціатив**
- 2) Неперервний розвиток та урізноманітнення програм академічної мобільності (програми обміну студентами, викладачами, адміністраторами, дослідниками)**
- 3) розробка системи гарантій щодо взаємного визнання університетами академічних кредитів;**
- 4) Розвиток міжнародних програм неперервної освіти;**
- 5) Розробка та запровадження системи трансферу навчальних кредитів;**
- 6) Створення міжнародних університетів як центрів високої якості;**
- 7) Створення регіональних стандартів змісту освіти як основи для розробки регіональних стандартів академічних ступенів та професійних кваліфікацій**
- 8) Спільні наукові дослідження;**
- 9) Забезпечення трансрегіонального характеру діяльності організації.**
- 10) Розвиток співробітництва з іншими регіональними об'єднаннями систем ВО.**

Латиноамериканський регіон

Суб'єкти співробітництва:

- **регіональний рівень** - міжурядова Організація латиноамериканських країн у сфері вищої освіти, науки і культури, Міжнародний інститут вищої освіти країн Латинської Америки та Карибського басейну – IESALC (1978 р.), Союз університетів Латинської Америки (1949 р.);
- **субрегіональний рівень:** Договір Андських країн 1970 р., Асоціація автономних державних університетів “Група Монтевідео”, 1991 р. та ін.

Напрями співробітництва, зокрема діяльності IESALC:

- створення регіонального Інтернет-порталу у сфері ВО;
- удосконалення законодавчої бази діяльності університетів;
- реформування управління навчальними закладами, передусім регіональними мегауніверситетами;
- підвищення якості діяльності університетів;
- оптимізації та урізноманітнення джерел фінансування ВНЗ;
- розвиток міжнародної кооперації у сфері дистанційної освіти;
- розвиток студентської та викладацької мобільності в регіоні;
- аналіз якості діяльності нових міжнародних освітніх провайдерів; підвищення рівня доступності вищої освіти в регіоні.

Європейський регіон

(СУБ'єкти: ЄК, РЄ, ЄАУ, ЄСС, субрегіональні університетські мережі)

Програми розвитку міжнародної мобільності студентів, фахівців, науковців: Еразмус “Сократес”, “Грундтвіг” , “Лінгва”, “Міневра”, “Леонардо да-Вінчі”, “Еразмус Мундус”, “Жан Монне” тощо

- **Еразмус** - (англ. Erasmus) — створена у 1987 р. програма обмінів студентів, викладачів та науковців країн-членів Євросоюзу а також Ісландії, Ліхтенштейну, Македонії, Норвегії, Туреччини. Програма надає можливість навчатися, проходити стажування чи викладати в іншій країні, що бере участь в програмі. Терміни навчання і стажування можуть складати від 3 місяців до 1 року.

Програму **Еразмус** названо на честь видатного голландського вченого XV століття, гуманіста і теолога Еразма Роттердамського, який багато мандрував Європою, навчався і працював у різних університетах. Після смерті, він залишив весь свій статок Базельському університету.

Одночасно, назва Erasmus є акронімом, що розшифровується як «Схема дії європейського співтовариства для підвищення мобільності студентів університетів» (*Erasmus - European Community Action Scheme for the Mobility of University Students*).

Європейські програми розвитку міжнародної мобільності студентів, фахівців, науковців:

- “Лінгва” – в галузі іншомовної освіти,
- “Міневра” – в галузі дистанційної освіти та використання інформаційних технологій,
- “Грундтвіг” – в галузі освіти дорослих,
- “Леонардо да-Вінчі” – в галузі професійної освіти,
- “Еразмус Мундус” - у галузі міжрегіональної співпраці у сфері вищої освіти;
- “Темпус” – у сфері трансєвропейського співробітництва у сфері вищої освіти;
- “Жан Монне” - у сфері вивчення процесів європейської інтеграції;
- “Сократес” - комплексна програма обмінів, що також сприяла розвитку порівняльно-педагогічних досліджень, у рамках яких здійснювався ретельний аналіз особливостей діяльності національних освітніх систем та освітньої політики країн регіону, налагоджувався науково обґрунтований обмін кращим інноваційним досвідом, науковою інформацією щодо шляхів здійснення реформаційних перетворень, що сприяло формуванню єдиної європейської освітньої політики.

Європейські програми співробітництва у сфері ВО в Україні:

Темпус - Програма зовнішньої допомоги Європейського Союзу, (1990 р. – 2013 рр.) організована з метою сприяння модернізації систем вищої освіти в країнах-партнерах (країнах-сусідах) ЄС через активізацію співробітництва між вищими навчальними закладами країн ЄС і країн-партнерів

Завдання програми:

- ❖ розвиток багатостороннього партнерства між вищими навчальними закладами ЄС та країн-сусідів;**
- ❖ модернізацію, створення нових навчальних програм та навчально-методичного забезпечення до них;**
- ❖ розвиток культури забезпечення якості освіти;**
- ❖ модернізацію управління інституціями вищої освіти;**
- ❖ посилення ролі вищої освіти в суспільстві;**
- ❖ зміцнення „трикутника знань” (knowledge triangle): зв’язку між освітою, дослідницькою діяльністю та інноваціями;**
- ❖ зміцнення зв’язків між вищою освітою та ринком праці.**

Європейські програми співробітництва у сфері ВО в Україні:

- **Еразмус Мундус** – освітня програма ЄС, націлена на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності студентів, викладачів, науковців європейських університетів і вищих навчальних закладів третіх країнах на всіх континентах.
- **Завдання програми:**
 - ✓ Сприяння розвитку європейської вищої освіти, пропагування її найкращих якостей
 - ✓ Допомога студентам у плануванні професійного зростання та майбутньої кар'єри
 - ✓ Нарощування спроможності до міжнародного співробітництва на всіх континентах світу
 - ✓ Сприяння міжкультурному взаєморозумінню та взаємозбагаченню

Програма Еразмус+ в Україні

КА1. Вища освіта Академічна мобільність

Гранти для закладів вищої освіти

Гранти для студентів, випускників, викладачів та інших працівників

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ: короткострокові програми обміну: кредитна мобільність на навчання (3-12 міс.) та на практику (2-12 міс.) для українських студентів: (молодших) бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів; академічна мобільність для викладання / підвищення кваліфікації / на стажування (від 5 днів до 2 міс.) для викладачів та працівників закладів вищої освіти.

КА2. Вища освіта Проекти співпраці

Розвиток потенціалу
Альянси знань
Стратегічні партнерства
Виконавцям

РОЗВИТОК ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩОЇ ОСВІТИ (Capacity Building in higher education, CBHE) як апліканти і партнери - проекти співпраці між закладами вищої освіти з Європи, України та інших країн-партнерів програми Еразмус+ щодо **розбудови потенціалу** задля **впровадження реформ** у сфері вищої освіти на основі розвитку Болонського процесу.

АЛЬЯНСИ ЗНАНЬ (як партнери) - **розроблення нових, інноваційних та міждисциплінарних підходів** до викладання й навчання, розроблення освітніх курсів на основі вже існуючого потенціалу експертизи та інновацій інституцій; стимулювання підприємництва і підприємницьких навичок викладацького складу; сприяння обміну знань, залучення підприємств у навчальний процес.

- **СТРАТЕГІЧНІ ПАРТНЕРСТВА** (як партнери) - розробка і впровадження інноваційних практик у сферах освіти, професійної підготовки та молоді на організаційному, місцевому, регіональному, національному або європейському рівні.

КА3. Вища освіта Підтримка реформ

Національна команда експертів з реформування вищої освіти (HERE team)
Заходи HERE team
Матеріали HERE team

Національна команда експертів з реформування вищої освіти - HERE team (Higher Education Reform Experts) – ініціатива Європейської Комісії, спрямована на підтримку модернізації систем вищої освіти у країнах – партнерах програми Темпус (з 2014 р. Еразмус+).

HERE team утворюється з метою залучення визначного експертного досвіду, здатного прискорити досягнення цілей Лісабонського та Болонського процесів у світлі національних потреб та прагнень; посилити міжнародну складову Лісабонського та Болонського процесів та їх зовнішній вимір.

Програма Еразмус+ в Україні

МОЖЛИВОСТІ ERASMUS+ У СФЕРІ “МОЛОДЬ”:

КА1: МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ ТА МОЛОДІЖНИХ ПРАЦІВНИКІВ: молодіжні обміни, волонтерські проекти та професійний розвиток молодіжних працівників;

КА2: ПРОЄКТИ СПІВПРАЦІ (Стратегічні партнерства): співпраця між організаціями у сфері інновацій та обміну успішними практиками;

КА3: ПІДТРИМКА РЕФОРМ (Діалог молоді): зустрічі між молодими людьми та тими, хто приймають рішення у сфері молодіжної політики.

МОЖЛИВОСТІ ERASMUS+ У СФЕРІ “СПОРТ”

СПІЛЬНІ ПАРТНЕРСТВА

Спільні партнерства дозволяють організаціям розвивати і зміцнювати мережі, підвищити їх здатність діяти на транснаціональному рівні, здійснювати обмін передовим досвідом, реагувати на ідеї і методи у різних областях, що мають відношення до спорту і фізичної культури. Такі проекти можуть також виробляти матеріальні продукти, і, як очікується, поширювати результати своєї діяльності, однак шляхом, який пропорційний меті і обсягу проекту.

Спільні партнерства залучають різні організації, в тому числі, органи державної влади на місцевому, регіональному та національному рівнях, спортивні організації, пов'язані зі спортом організації і органи освіти.

Молодь

Молодь/Спорт

КА1: Мобільність молоді

КА2: Проекти співпраці

КА3: Підтримка реформ

Спорт

Програма Еразмус+ в Україні

Програма імені Жана Моне

- **Мета програми – поглиблення знань і підвищення поінформованості суспільства всередині та поза межами ЄС щодо європейської інтеграції, через стимулювання викладацької та дослідницької діяльності, проведення дискусій, створення мереж тощо.**
- **Напрями:**
 - ❖ **Європейські модулі Жана Моне (Jean Monnet Module)**
 - ❖ **Професорські програми Жана Моне (Jean Monnet Chairs)**
Професор програми Жана Моне Ad Personam: гранти для досвідчених професорів
 - ❖ **Європейські центри досконалості (Jean Monnet Centres of Excellence) –**
міждисциплінарні інституції та структури, що спеціалізуються на європейських студіях
 - ❖ **МЕРЕЖІ Жан Моне - підтримка асоціацій науковців та викладачів, які спеціалізуються на питаннях європейської інтеграції**
 - ❖ **ПРОЄКТИ Жан Моне - підтримка інформаційної та дослідницької діяльності, пов'язаної з європейською інтеграцією**

Утворення Європейського простору вищої освіти в рамках Болонського процесу

- 1) введення системи зрозумілих та порівнюваних академічних ступенів: бакалавр, магістр, доктор;**
- 2) запровадження двоциклової системи академічного навчання;**
- 3) запровадження кредитно-модульної системи як інструменту врахування трудомістськості навчального процесу для студента;**
- 4) сприяння розвитку мобільності студентів, викладачів та дослідників;**
- 5) запровадження європейського співробітництва сфері забезпечення якості ВО;**
- 6) розвиток європейського виміру змісту вищої освіти;**
- 7) співробітництво у розвитку системи неперервної освіти;**
- 8) реформування системи вищої освіти, що передбачало такі складові:
 - а) запровадження компетентнісного підходу до визначення цілей та результатів освіти;**
 - б) реформа фінансування ВНЗ: диверсифікація джерел фінансування ВНЗ;**
 - в) реформа управління: розширення університетської автономії, розвиток стратегічного партнерства з бізнесовими структурами, підвищення відповідальності навчального закладу за досягнуті результати;****
- 9) сприяння розвитку міжнародної привабливості європейського простору вищої освіти: розвиток інтернаціональної та транснаціональної освіти;**
- 10) побудова єдиного європейського простору вищої освіти та наукових досліджень, що слугують як двома опорами фундаменту суспільства, побудованого на знаннях.**

3. Інтернаціоналізація вищої освіти

Виміри інтернаціоналізації ВО:

- **Глобальний** : глобальний розвиток транскордонної академічної або професійної мобільності суб'єктів навчальної, наукової або управлінської діяльності ВНЗ;
- **Регіональний**: регіоналізація вищої освіти;
- **Національний** (реалізація національних стратегій розвитку мобільності): досягнення взаєморозуміння, отримання прибутку, кваліфікованої міграції, нарощування інтелектуального потенціалу;
- **Інституційний**: надання міжнародного та інтеркультурного виміру змісту освіти, викладанню та науковим дослідженням, здійснюваним в університеті (зовнішня та внутрішня мобільність);
- **Внутрішньоінституційний** академічне співробітництво з академічним товариством з інших країн, інституційна та програмна мобільність;
- **Індивідуальний**: формування інтернаціональної (космополітичної) особистості громадянина світу, що є інтелектуально, морально та естетично відкритим до неупередженого сприйняття людей та досвіду інших культур

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВО: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР (Global Education digest (UNESCO))

Країна	Кількість іноземних студентів (у тис.) в країні					Відсоток іноземних студентів					Кількість студентів, що навчається за кордоном (в тис.)				Відсоток студентів, що навчається за кордоном				
	2004	2008	2010	2013	2016	2004	2008	2010	2013	2016	2004	2008	2010	2016	2004	2008	2010	2013	2016
Україна	15.6	32.6	37,7	49,6	54,1	0,6	1,1	1,4	2,3	3,2	25.2	27.22	35,0	77,2	09	1,1	1,4	1,9	4,57
Росія	75.7	60.3	129,7	213,3	243,7	0,9	0,6	1,4	2,5	3,9	34.4	43.9	49,5	57,7	0,4	0,5	0,6	0,7	0,93
Польща	7.608	13.0	16,9	23,5	54,7	0,4	0,6	0,8	1,5	3,4	28.7	32.5	27,7	24,4	1,4	1,5	1,5	1,2	1,5
Центр, Східна Європа	168.0	228.7	321,2	417,2	620,0	...	1,1	1,5	2,3	3,2	...	330.5	392,5	451,1	1,2	2,06	2,32
ВБ	300.056	341.7	389,9	427,6	432,0	13,4	14,7	15,7	17,5	18,1	23.5	21.9	23,0	34,0	0,8	0,9	1,0	1,20	1,42
ФРН	260.3	189.3	200,8	196,6	244,5		7,1	8,0	56.4	83.5	103,1	119,0	1,2	1,7	...	4,3	3,9
Франція	...	243.4	259,9	228,6	245,3	11,0	11,2	11,6	9,7	9,8	53.3	45.1	57,4	90,5	2,1	2,26	2,68	3,28	3,65
США	572.5	624.4	684,7	784,4	971,4	3,4	3,4	3,4	3,9	5,04	41.1	50.7	51,6	76,0	0,30	0,31	0,32	0,34	0,38
Півн Америка, Зах. Європа	1.704.7	1.841.933	2,060,749	2,637,411	3,195,790	...	5,4	5,6	6,1	7,1	...	486.9	875,915	1,070,021	1,1	1,85	2,14
Китай	...	51.0	71,6	96,4	137,5	...	0,2	0,2	0,28	0,31	343.1	441.1	567,0	866,0	2,0	1,7	1,8	2,1	1,97
Всього у Світі	2.455.250	2.965.840	3,775,181	4,230,286	5.085.893	...	1,9	2,0	2,11	3,21	...	2.965.840	3,775.181	5.085.893	2,01	2,04	2,07	2,11	2,31

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВО: НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР (НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ)

(OECD. Internationalisation and trade in higher education, 2004)

- 1) стратегія розвитку взаєморозуміння:** передбачає висунення на перший план завдань інтелектуального та культурного взаємозбагачення академічних структур, зокрема стимулювання розвитку навчальних програм і наукових досліджень, досягнення кращого розуміння студентами і викладачами інших культур, встановлення особистих контактів між академічними, політичними та економічними елітами (в тому числі й майбутніми) різних країн;
- 2) стратегія отримання прибутку:** ВО є предметом міжнародної торгівлі. Метою надання послуг є отримання прибутку шляхом залучення якомога більшої кількості клієнтів (закордонних студентів) та контроль якомога більшої частки міжнародного ринку освітніх послуг;
- 3) стратегія кваліфікованої міграції:** з метою залучення найбільш підготованих іноземних студентів, а в подальшому – утримання найбільш талановитих випускників на національному ринку робочої сили. Такий підхід є особливо актуальним у так званих “сивіючих суспільствах”. Він спрямований на підвищення рівня конкурентності як національної економіки, так і національної системи освіти;
- 4) стратегія нарощування потенціалу** (економічного, інтелектуального, академічного) є характерною для країн, що здійснюють цілеспрямовану політику отримання їх громадянами вищої освіти за кордоном (передусім Китай, Індія, Малайзія). Освітня політика цих країн спрямована також на розвиток на їх території закордонних кампусів провідних університетів світу, що ще більше полегшує їх громадянам отримання вищої освіти світового рівня.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВО: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

Партнерство з університетами інших країн:

- ✓ *академічне партнерство:* академічні обміни студентами, викладачами, менеджерами, науковцями; спільні академічні програми, наукові дослідження, наукові заходи, програми професійного розвитку тощо;
- ✓ *комерційне партнерство :*
 - 1) франшизні угоди (franchise),
 - 2) твіннінгові (близнюкові) угоди (twinning arrangements)

Інституційна та програмна мобільність:

- ✓ відкриття ВНЗ або приватним освітнім провайдером *філії або навчального центру* в іншій країні;
- ✓ *викладання навчального курсу за кордоном* в рамках здійснення двома (або більше) університетами з різних країн спільної навчальної програми з присвоєнням після її завершення спільного академічного ступеня.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВО: ВНУТРІШНЬОІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

- Цілісний процес інтеграції міжнародного/інтеркультурного виміру у викладання/навчання, наукові дослідження, соціальні послуги, що здійснює університет, коледж діяльності (*Knight, J. and de Wit, H.*);
- зусилля викладацького корпусу щодо надання своїм навчальним курсам міжнародного виміру в аспекті їх змісту та методів викладання; загальний позитивний настрій (клімат) ВНЗ щодо необхідності усвідомлення та сприйняття інших культур та спільнот (*M.Harari, C.B.Klasek*);
- збільшення кількості програм, що надають можливість вивчення міжнародних відносин та наповнення всього змісту освіти матеріалами, що дають розуміння міжнародних перспектив (*Tonkin Y.& Edwards J.*);
- спеціально розроблені стратегії пристосування ВНЗ до нових умов та отримання прибутку від інтернаціоналізації (*OECD*);
- процес набуття університетом або коледжем *міжнародної перспективи*, що означає здійснення спрямованої на майбутнє діяльності, для якої є характерним інтердисциплінарний характер; вона передбачає залучення вищої адміністрації, яка розробляє бачення такої перспективи для інституції в цілому та систему мотивації до участі в ній широкого кола зацікавлених сторін; набуття усіма членами академічної спільноти *глобального та компаративного мислення*, навичок взаємодії для вироблення способів реакції на зміни на глобальній політичній, економічній та культурній арені (*Ellingboe B.J.*)

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ВИМІР ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВО:

Академічна та професійна мобільність студента, викладача, науковця, менеджера; *формування інтернаціональної (космополітичної) особистості громадянина світу*, що є інтелектуально, морально та естетично відкритим до неупередженого сприйняття людей та досвіду інших культур; інтернаціоналізація професійних компетентностей

Професійні компетентності європейського вчителя

(За матеріалами European Network on Teacher Education Policies - ENTEP)

- 1) європейська ідентичність.** Європейський учитель є свідомим як свого національного коріння, так і належності до загальноєвропейської спільності народів
- 2) європейське знання,** яке передбачає обізнаність учителя з особливостями освітніх систем інших країн, з освітньою політикою регіонального рівня.
- 3) європейська мовна компетентність.** Європейський учитель володіє більш ніж однією європейською мовою;
- 4) європейський професіоналізм.** Європейський учитель отримав освіту, яка дозволяє йому викладати в будь-якій європейській країні.
- 5) європейська громадянськість.** Європейський учитель повинен жити і працювати як громадянин Європи;
- 6) європейські виміри якості.** Підготовка європейського вчителя передбачає наявність інструментів порівняння формальних ознак систем педагогічної освіти країн регіону;
- 7) європейська мобільність учителів** включає можливості навчання за кордоном, вивчення іноземних мов, ознайомлення з культурами інших народів, участь у програмах організованих обмінів студентами, індивідуальне працевлаштування за кордоном.

4. МАСОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Масовізація - перетворення ВО на масову, що має на меті якісну підготовку широких верств висококваліфікованих фахівців.

Чинники масовізації вищої освіти:

- потреби соціально-економічного розвитку сучасного суспільства, яке вимагає все більш високо кваліфікованої робочої сили;
- кількісне зростання сегментів населення сучасного суспільства (так званий середній клас), які вважають вищу освіту необхідною умовою для досягнення життєвого успіху;
- активізація участі жінок в економічному житті країни;
- перетворення загального доступу до вищої освіти на вагомий чинник забезпечення соціальної справедливості і соціальної рівності в суспільстві.

МАСОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ (UNESCO Institute for Statistics,

http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=EDULIT_DS&popupcustomise=true&lang=en

Країна/регіон	Кількість студентів (у млн.)				
	2005	2010	2014	2017	2018
Україна	2,604	2,635	2,146	1,667	1,614
Росія	9,003	9,330	6,999	6,182	5,886
Польща	2,118	2,148	1,762	1,600	1,550
Центр. та Східна Європа	19,495	21,233	19,987	19,508	19,393
Німеччина	...	2,780	2,912	3,043	3,091
Франція	2,187	2,173	2,388	2,480	2,532
Великобританія	2,287	2,415	2,352	2,387	2,431
США	...	20,428	19,700	19,288	19,014
Північ. Америка та Європа	50,407	55,535	51,905	49,653	49,539
Китай	20,601	31,047	41,924	44,127	44,935
Індія	11,177	20,740	30,305	33,374	34,337
Індонезія	3,662	5,001	6,463	7,994	8,037
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	41,550	55,505	69,861	72,749	72,378
Бразилія	4,572	6,929	7,542	8,319	8,571
Аргентина	2,082	2,520	2,768	3,061	3,140
Чилі	663	987	1,174	1,236	1,239
Латинська Америка	16,092	22,074	25,529	28,023	27,996
Всього у Світі	139,578	177,684	212,931	222,657	223,671

МАСОВІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ (UNESCO Institute for Statistics)

Країна/регіон	Частка випускників шкіл, що вступили до ЗВО (у %)				
	2005	2010	2014	2017	2018
Україна	70,31	80,18	82,67
Росія	72,57	75,33	78,46	81,91	...
Польща	63,59	74,76	68,45	67,83	
Центр. та Східна Європа	58,85	68,97	75,68	77,03	77,03
Німеччина	65,50	70,25	...
Франція	53,88	54,88	61,51	65,63	...
Великобританія	58,97	58,92	56,56	60,00	...
США	80,63	92,62	88,63	88,17	...
Півн. Америка та Зах.Європа	67,92	75,21	77,04	78,66	78,66
Китай	19,09	24,20	42,43	49,07	50,60
Індія	10,68	17,83	25,43	27,44	28,06
Індонезія	17,23	24,08	30,90	36,44	36,31
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	23,39	28,13	41,35	45,64	45,77
Бразилія	25,99	37,04	49,91	51,34	...
Аргентина	63,97	73,23	81,00	89,96	...
Чилі	49,37	67,86	82,85	88,46	...
Латинська Америка	31,06	41,26	47,67	51,85	51,76
Всього у Світі	24,34	29,57	35,77	37,86	38,04

Відсоток населення що здобуває вищу освіту за групами країн відносно рівня ВВП на душу населення (World Bank Income Groups)

For the current 2020 fiscal year, low-income economies are defined as those with a GNI per capita, of \$1,025 or less in 2018; lower middle-income economies are those with a GNI per capita between \$1,026 and \$3,995; upper middle-income economies are those with a GNI per capita between \$3,996 and \$12,375; high-income economies are those with a GNI per capita of \$12,376 or more.

	2005	2010	2014	2016	2018
Low income countries	5,48	8,00	9.06	8.75	8.88
Lower middle income countries	12,93	17,96	22.79	23.92	24.81
Middle income countries	19,56	25,32	33.04	35.18	36.34
Upper middle income countries	27,10	33,37	46.64	51.05	53.04
High income countries	66,02	73,18	75.03	76.46	75.10

УНІВЕРСИТИЗАЦІЯ ЗВО ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ТИПІВ УНІВЕРСИТЕТІВ

Університизація є засобом перетворення на університети спеціалізованих ВНЗ, передусім педагогічних і технічних коледжів та інститутів з метою підвищення статусу навчального закладу, його привабливості для клієнтів, рівня фінансової підтримки з боку інвесторів (як державних, так і приватних).

Диверсифікація типів університетів – їх урізноманітнення, пов'язане, перш за все, з диверсифікацією потреб клієнтів ВНЗ, ускладненням в період розвитку високих технологій багатьох видів професійної діяльності, для яких вища освіта стала абсолютно необхідною.

Відбувається утворення та розвиток дослідницьких, навчальних, віртуальних, корпоративних, підприємницьких, розподілених по території, мережових, національних, регіональних, міжнародних та інших типів університетів.

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ УНІВЕРСИТЕТІВ

(курікулярна професіоналізація)

Мотиви професіоналізації навчальних програм:

- **ВО повинна бути не тільки фундаментальною, а й адекватною актуальним потребам світу праці.**
- **Випускник ВНЗ повинен бути готовим до працевлаштування на конкретному робочому місці.**

Засоби:

- **активізації корпоративних зв'язків між університетами та промисловими структурами ;**
- **Запровадження гнучких та модульних навчальних програм та моделей університетської освіти;**
- **Збільшення навчального часу на вивчення практично-орієнтованих навчальних дисциплін та на виробничі практики.**

6. Університет світового класу (WCU) : основоположні характеристики та тенденції розвитку

- 1). *Інтернаціональний характер місії.***
- 2). *Висока інтенсивність наукових досліджень.***
- 3). *Набуття академічним персоналом нових професійних ролей.***
- 4). *Диверсифікація джерел фінансування.***
- 5). *Розвиток нового типу партнерства між державою, бізнесом та університетами.***
- 6). *Глобальне рекрутування кращих студентів, викладачів, дослідників та адміністративного персоналу.***
- 7). *Складність організаційної побудови.***
- 8) *Глобальне партнерство.***

1). *Інтернаціональний характер місії WCU*

Інтернаціональний характер місії WCU означає її поширення у глобальному вимірі як у сфері освітніх послуг, так і у наукових дослідженнях.

Індикатори виміру:

- а) загальна кількість іноземних студентів та їх відсоток відносно загального обсягу студентських контингентів;
- б) відсоток докторантів серед іноземних студентів;
- в) рівень розвитку партнерських стосунків з кращими світовими науковими центрами, що укладаються з метою спільних наукових досліджень та збагачення власного інтелектуального капіталу;
- г) рівень розвитку міжнародної горизонтальної мобільності (короткострокової, в рамках одного академічного циклу) своїх студентів, що є аспектом академічного партнерства з університетами та дослідними центрами інших країн.

2. Висока інтенсивність наукових досліджень.

Найбільш привабливими для **WCU** стають ті галузі науки, що є найбільш цінваними на глобальному ринку наукової продукції: **біохімія, ІКТ, біоінженерія, медицина, нанотехнології**. Наукові дослідження, що проводяться **командами науковців**, доводяться до стану готового до використання **ринкового продукту**.

Підприємницький характер університетської науки проявляється у створенні **нових структурних підрозділів**, зокрема таких, як **наукові парки, дослідницькі інкубатори, технологічні центри, дочірні підприємства**.

Головними критеріями оцінки діяльності персоналу **WCU** є:

- 1) здатність до залучення **грантів**, що отримують зовнішнє фінансування,
- 2) публікація результатів наукової діяльності в **провідних міжнародних наукових виданнях**. Формула “публікуйся, або загинеш” (publish or perish) відображає високу інтенсивність професійної діяльності науковців в **WCU**.

WCU: основоположні характеристики

3). *Набуття академічним персоналом WCU нових професійних ролей:*

перехід від традиційно індивідуального, незалежного характеру продукування нових знань у своїй науковій галузі, до участі в міждисциплінарних командах дослідників, розвитку їх міжнародного партнерства, роботи на замовлення підприємницьких структур в рамках практично-орієнтованих проектів, спрямованих на вирішення конкретних проблем реального життя.

4). *Диверсифікація джерел фінансування WCU :* залучення не тільки державних ресурсів, але й коштів бізнесових корпорацій, приватних благодійників, конкурсних грантів, призначених для розвитку інноваційних технологій, прибутки від діяльності власних дочірніх фірм, що доводять до промислового застосування продукцію наукової діяльності **WCU**.

WCU: основоположні характеристики

5). Розвиток нового типу партнерства між державою, бізнесом та університетами. Сучасний етап розвитку ЗВО знаменується переходом до нової політики держав у галузі вищої освіти: від прямого фінансування університетів до сприяння розвитку партнерських стосунків між вищою школою та бізнесом.

6). Глобальне рекрутування кращих студентів, викладачів, дослідників та адміністративного персоналу. Специфікою діяльності **WCU** є рекрутування в усьому світі не тільки якісних студентських та викладацьких контингентів, але й застосування стратегії глобального рекрутингу топ-менеджерів.

WCU: основоположні характеристики

7). ***Складність організаційної побудови***, пов'язана як з інтенсивністю наукових досліджень, так і з диверсифікацією освітніх потреб студентських контингентів. В рамках ***WCU*** створюється розгалужена система ***дослідницьких лабораторій, міждисциплінарних центрів***, а також технологічна інфраструктура, що обслуговує наукові дослідження. Для управління науковою діяльністю відкриваються ***додаткові підрозділи***, що займаються управлінням персоналом, патентоведенням, організацією зв'язків з урядовими структурами, моніторингом якості тощо.

8) ***Глобальне партнерство***. ***WCU*** стають членами численних міжнародних професійних а також міжурядових організацій та програм, що ініціюють і підтримують академічне партнерство, сприяють розвитку студентської та викладацької мобільності, інтернаціоналізації змісту освіти, здійснюють міжнародну експертну оцінку якості діяльності університетів.

ДИСКУСІЯ

- 1. Поясніть, яким чином впливають процеси глобалізації та інтернаціоналізації освіти на діяльність вашого університету. Аргументуйте наявність (чи відсутність) позитивних та негативних сторін цих процесів.**
- 2. Поміркуйте, чи дійсно існує явище масифікації вищої освіти в кінці 10-х – на початку 20-х рр. XXI ст. Можливо даний освітній феномен вичерпав себе у глобальному масштабі і має лише регіональний характер, характерний для окремих геополітичних регіонів.**
- 3. Чи існує залежність між рівнем ВВП країни та кількісними характеристиками системи вищої освіти в ній. Поясніть наявність або відсутність такої залежності на конкретних прикладах.**

Питання для самопідготовки :

1. Ознайомтесь з джерелами, у яких подано визначення основоположних понять теми. Укладіть термінологічну таблицю, у якій слід відобразити наявність чи відсутність консенсусу щодо трактування відповідного поняття у європейській та, зокрема, українській науковій громаді у галузі соціології освіти, філософії освіти, педагогіки вищої школи, економіки освіти.
2. Схарактеризуйте прояви інтернаціоналізації Вашого університету. Укладіть порівняльну таблицю, у якій випишіть плюси та мінуси інтернаціоналізації Вашого вишу.
3. Порівняйте впливи інтернаціоналізації на розвиток вищої освіти в країнах ЄС та в Україні.
4. Поясніть причини масифікації вищої освіти в Україні, в країнах Західної Європи та США, країнах Східної Азії та Тихоокеанського регіону, Латинської Америки.
5. Доведіть наявність або відсутність університетів світового класу в Україні на основі критеріїв, поданих у матеріалах даної лекції, взявши за основу показники діяльності одного з кращих вітчизняних університетів.